

Gdańsk, 06.11. 2015 r.

dr hab., prof. nadzw. UG, Wioletta Radziwiłłowicz
Zakład Psychologii i Psychopatologii Rozwoju
Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Lidii Puchalskiej
ze Studiów Doktoranckich przy Wydziale Nauk o Zdrowiu
Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Rozprawa doktorska Pani mgr Lidii Puchalskiej pt. *Skuteczność Krótkoterminowej Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach (TSR) u pacjentów po udarze mózgu* mieści się w obszarze badawczym psychologii zdrowia, psychopatologii, psychologii klinicznej oraz psychoterapii. Podjęcie badań własnych przez Doktorantkę ma ogromne znaczenie kliniczne i społeczne, gdyż według danych WHO udar mózgu stanowi najczęstszą przyczynę niepełnosprawności osób dorosłych oraz trzecią co do częstości (po chorobie wieńcowej i nowotworach) przyczynę zgonów. Autorka skoncentrowała się w swej rozprawie na ocenie skuteczności Krótkoterminowej Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach u pacjentów po pierwszorazowym udarze mózgu. Rezultaty badań własnych stanowią efekt trzyletniej współpracy Doktorantki z lekarzami neurologami z Kliniki Neurologii Dorosłych GUMed i Pomorskiego Centrum Traumatologii im. M. Kopernika w Gdańsku.

Część teoretyczna pracy napisana została w sposób kompetentny, rzetelny i komunikatywny, z odniesieniem do rodzimej oraz światowej literatury przedmiotu. Autorka przedstawiła w niej kolejno: obraz kliniczny depresji ze szczególnym uwzględnieniem czynników wpływających na wystąpienie depresji poudarowej, jej implikacji dla procesu zdrowienia oraz leczenia, a także omówiła podstawowe założenia oraz dotychczasowe nieliczne doniesienia badawcze na temat skuteczności Krótkoterminowej Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach.

1

Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu

2015 11. 09

Wpł. dnia.....

Nr-DNZ/ 642/2015.....

Dlatego też należy docenić bardzo przemyślane zaplanowanie badań własnych oraz duży trud Doktorantki w prawidłowym doborze osób badanych do wyodrębnionych grup w taki sposób, by można było dokonać późniejszych analiz i porównań międzygrupowych.

Przechodząc do oceny empirycznej części rozprawy należy podkreślić, że Autorka zastosowała precyzyjne i trafnie dobrane narzędzia pomiaru badanych zmiennych, bardzo starannie dobrała i scharakteryzowała grupy pacjentów (na szczególną uwagę zasługują kryteria wykluczenia), przedstawiła hipotezy badawcze oraz procedurę badawczą. Procedura została przedstawiona w klarowny sposób za pomocą schematu (str. 28), co ułatwiało recepcję treści całej części empirycznej pracy.

Wyniki badań własnych dotyczą rezultatów systematycznej oceny przeprowadzonej interwencji psychoterapeutycznej w kontrolowanej sytuacji badania klinicznego. Bardzo interesującą kwestią był dobór pacjentów do grupy korzystającej (lub nie) z psychoterapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, co stanowiło warunek zapewnienia trafności wewnętrznej badania. Otóż te dwie grupy nie różniły się między sobą w czasie zakończenia hospitalizacji pod względem - ocenianych w badaniu neurologicznym - wielkości deficytu neurologicznego oraz sprawności funkcjonalnej, lecz w zakresie kluczowych w badaniach zmiennych klinicznych, czyli różniły się nasileniem objawów depresji i lęku, strategiami radzenia sobie z chorobą oraz poczuciem skuteczności. Można zatem ostrożnie wnioskować, że istnieją szczególne cechy pacjentów wyrażających zgodę na udział w procesie psychoterapeutycznym, takie jak wyższy poziom motywacji do rozwiązywania swoich trudności oraz większa ich samoświadomość. Jednak te ogólne i powszechne ograniczenia związane z ochotniczym udziałem w psychoterapii nie skłaniają do przypuszczenia, by były one źródłem ewentualnych późniejszych artefaktów, zaś Doktorantka poprzez dobór grupy porównawczej, nie poddanej psychoterapii uniknęła słabości metodologicznych związanej z nielosowym doбором próby.

Przeprowadzone badania dowiodły, że w warunkach naturalnych, tj. codziennych oraz społecznych pacjenci po udarze mózgu odnoszą wiele korzyści z psychoterapii, przy czym literatura przedmiotu w tym zakresie jest bardzo uboga. Podsumowując wszystkie uzyskane przez Doktorantkę wyniki badań można stwierdzić, że grupa pacjentów po udarze mózgu, która poddaje się oddziaływaniom terapeutycznym ma świadomość potrzeby psychoterapii i bardzo efektywnie z niej korzysta, zaś grupa odmawiająca udziału w terapii jest przekonana, że jej nie potrzebuje, lecz z biegiem czasu obniża się jej funkcjonowanie psychologiczne. Jest to wyjątkowo interesujący wynik z badań, wymagający odrębnej pogłębionej analizy i interpretacji tym bardziej, że można z ostrożnością oczekiwać, że pacjenci lepiej funkcjonujący wkrótce po udarze mózgu powinni doświadczać samoistnej pozytywnej zmiany, wynikającej z samego upływu czasu, bez udziału w jakiegokolwiek formie psychoterapii.

Dlatego też za bardzo mocną stroną badań należy uznać brak bezpośredniego pytania o to, czy dostrzegane przez pacjentów pozytywne zmiany w ich funkcjonowaniu przypisują oni oddziaływaniom terapeutycznym, czy są zadowoleni z psychoterapii oraz przekonani o skuteczności leczenia. Doktorantka uniknęła w ten sposób kolejnej „pułapki” metodologicznej i możliwego źródła zniekształceń danych, tj. oceny bardzo subiektywnej miary, która nie musi mieć wiele wspólnego z rzeczywistymi efektami terapii, a także zapobiegła prezentowaniu zachowań typowych dla „dobrych” osób badanych, które chcą pomóc badaczowi w dowiedzeniu słuszności sformułowanych przez niego hipotez. Dlatego tym cenniejsze było śledzenie długofalowych zmian w obrębie badanych zmiennych klinicznych, jak nasilenie objawów depresji i lęku czy zmiana strategii radzenia sobie z chorobą i poczucie skuteczności. Taki model badania pozwolił na odniesienie i generalizację wyników na rzeczywiste codzienne sytuacje życiowe i poszukiwanie związków między funkcjonowaniem psychologicznym i skutecznością psychoterapii.

Oceniana rozprawa doktorska nie budzi zastrzeżeń pod względem strukturalnym i merytorycznym. Za jedno z najważniejszych osiągnięć badawczych Doktorantki można uznać dowiedzenie, że najistotniejsza nie jest istotność statystyczna zaobserwowanych zmian, lecz istotność kliniczna, wyrażająca się w praktycznym znaczeniu zmiany szeroko pojętej jakości życia osiągniętej dzięki psychoterapii. Doktorantka ma świadomość, że odpowiedni, indywidualny, dostosowany do potrzeb i zasobów rodzaj oddziaływań terapeutycznych i ich sekwencja ma bowiem kluczowe znaczenie dla wystąpienia poprawy stanu pacjenta.

Autorka w ostatnim empirycznym rozdziale rozprawy dowiodła, że potrafi sprawnie dokonywać analizy i syntezy często pozostających w sprzeczności danych. Wywód jest logiczny, z powołaniem się na treści zawarte w poprzednich podrozdziałach. Rozdział ten kończy wyliczenie ograniczeń metodologicznych przeprowadzonych badań. Ich świadomość może stanowić punkt wyjścia do jeszcze pełniejszego wykorzystania uzyskanych danych. Otóż można byłoby przeprowadzić analizę korelacyjną między badanymi zmiennymi oraz zastanowić się w kontekście ryzyka wystąpienia depresji poudarowej, które spośród nich są najważniejszymi predyktorami największego nasilenia objawów depresji. Proponowane analizy, przy uwzględnieniu zmiennych medycznych, mogłyby wskazać na istotny klinicznie kierunek badań nad uwarunkowaniami oraz przebiegiem choroby i leczeniem osób po udarze mózgu, a także umożliwiłyby w pewnym stopniu przewidywanie, wyjaśnianie oraz zapobieganie występowaniu depresji poudarowej. Podobną analizę można byłoby przeprowadzić w celu ustalenia, które zmienne i w jakim momencie trwania procesu psychoterapii wpływają na utrwalenie konstruktywnych strategii radzenia sobie z chorobą. Pragnę podkreślić, że powyższe uwagi mają jedynie na celu podanie Doktorantce kilku wskazówek w przygotowaniu publikacji do druku w czasopiśmie naukowych.

Bardzo dobrej ogólnej oceny pracy nie obniżają drobne usterki językowe (np. poziom natężenia depresji, poziom nasilenia lęku, aspekty funkcjonowania [...] się pogorszyły), popełnione przy redagowaniu tekstu. Podsumowując, praca stanowi znaczący wkład do ogólnej wiedzy z zakresu psychologii zdrowia i jakości życia, psychopatologii, psychologii klinicznej oraz psychoterapii. Doktorantka zaprezentowała dojrzałą i etyczną postawę badacza, zdając sobie sprawę z pewnych ograniczeń własnych badań. Uzyskała bardzo wartościowe poznawczo, klinicznie i społecznie wnioski, mające aplikacyjny charakter, tak w psychoterapii, jak również konstruowaniu programów szkoleniowych dla opiekunów oraz zespołu specjalistów, którzy na co dzień pracują z osobami po udarze mózgu. Doktorantka świetnie przeprowadziła wywód na temat zróżnicowanej (i wciąż dyskusyjnej) skuteczności psycho- oraz farmakoterapii, mając świadomość indywidualnych potrzeb pacjentów. Ponadto sprawnie zrealizowała wytyczone cele badawcze i dowiodła - co jest bardzo trudnym pod względem metodologicznym zadaniem - skuteczności psychoterapii u pacjentów po udarze mózgu. Na szczególnie uznanie zasługuje bardzo dobra koncepcja badań własnych, refleksyjny i spójny sposób prezentacji uzyskanych wyników oraz ich interpretacja. Ze względu na wymienione powyżej walory merytoryczne pracy, bardzo dobre opanowanie warsztatu metodologicznego oraz dojrzałą postawę badawczą wnosząc do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pani mgr Lidii Puchalskiej.

Reasumując, stwierdzam, że przedstawiona rozprawa doktorska Pani mgr Lidii Puchalskiej pt. *Skuteczność Krótkoterminowej Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach (TSR) u pacjentów po udarze mózgu* odpowiada warunkom określonym w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym, uzasadnia nadanie Jej stopnia doktora nauk medycznych w dyscyplinie medycyna i dalszy udział w przewodzie doktorskim.

W. Radwiłowicz